

## Nr 14.

Ankom till Riksdagens kansli den 15 juli 1914 kl. 2 e. m.

*Utlåtande i anledning av väckta motioner angående dels åtgärder mot den tilltagande sedliga urartningen dels ock ändring i 10 kap. 14 § strafflagen.*

*Närvarande:* herrar Petersson i Lidingö villastad, Lindhagen, af Ekenstam \*), Trana \*), greve Lagerbjelke, Alexanderson, Johanson i Valared, L. Olsson i Hof, greve Spens, Eliasson, Pettersson i Södertälje, Schotte, Olsson i Broberg, Persson i Norrköping, Olsson i See \*) och Svensson i Saläng \*).

\*) Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Till lagutskottet hava hänvisats inom båda kamrarna väckta, lika lydande motioner, nr 57 i första kammaren av herrar *Ernst Trygger, Sam. Clason, greve Fredrik Wachtmeister, greve Hugo Hamilton, Carl Swartz, Th. af Ekenstam, Theodor Odelberg, A. Hedenlund, Erik Trana, Karl Johan Ekman, Ludvig Widell, August Bellinder, Gunnar Ekelund, C. H. von Mentzer, Adolf Roos, greve Carl Hamilton, Ernst Hedenstierna, O. Bergqvist, Johan Nilsson, C. Meurling, K. J. Gustafsson, Ollas A. Ericsson, Axel Rooth, greve G. Lagerbjelke, Hans Ericson* och friherre *Richard Hermelin*, samt nr 89 i andra kammaren av herrar *Arvid Lindman, Harald Lemke, J. M. Johansson* i Mellbyn, *Gust. Odqvist, O. H. Svensson* i Saläng, *Conr. Vahlquist, Emil Bengtsson* i Kullen, *K. Beckman, E. von Hofsten, Edv. Andersson* i Höckerum, *Anders Olsson* i Tyllered, *Axel E. Lindvall, P. M. Olsson* i Blädinge, *S. Welin, M. N. Johansson* i Västenhaga, *J. G. Svensson* i Betingetorp, *Pehr Aug. Andersson* i Knäppinge, *John Jeansson* i Kalmar, *E. Räf, J. A. Jonsson* i Hökhult, *Carl Lorentzon, E. O. Magnusson* i Tumhult, *John Jönsson* i Boa, *Cornelius Olsson* i Berg, *John Erlansson, R. Andersson* i Skrädene,  
*Bihang till senare riksdagens protokoll 1914. 9 saml. 14 häft. (Nr 14.) 1*

*E. Eurén, Karl Eriksson* i Lundby, *C. J. Öberg, Bernhard Nilsson* i Linnås, *A. R. Rosenqvist, O. Johansson* i Huskvarna, *A. V. Isaksson, Axel Lundblad, Carl Lindmark, Erik Andersson* i Hägelåkra, *Wilhelm Andersson* i Resebo och *Sam. Söderberg* i Hobborn, uti vilka motioner hemstälts, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville snarast möjligt vidtaga kraftiga åtgärder i lagstiftningsväg eller annorledes för att motarbeta den tilltagande sedliga urartningen på olika områden».

Till gemensam behandling med oförmälda motioner har lagutskottet förehått två jämväl inom båda kamrarna väckta, lika lydande motioner, nr 58 i första kammaren av herr *Trygger* och hans ovan nämnda medmotionärer, samt nr 90 i andra kammaren av herrar *Lindman, Lemke, Odqvist, Johansson* i Mellbyn, *Svensson* i Saläng, *Vahlquist, Bengtsson* i Kullen, *Beckman, von Hofsten, Andersson* i Höckerum, *Olsson* i Tyllered, *Welin, Andersson* i Knäppinge, *Jeansson* i Kalmar, *Lorentzon, Magnusson* i Tumhult, *Jönsson* i Boa, *Olsson* i Berg, *Erlansson, Andersson* i Skrädene och *Öberg* ävensom herrar *Sommelius, Karl Karlsson* i Mo, *A. P. Gustafsson* i Örebro och *L. E. Gustafsson* i Brånsta, uti vilka sistnämnda motioner hemstälts, »att sådan ändring måtte vidtagas i strafflagen 10 kap. 14 §, att samma straff, som där för närvarande stadgas för offentlig uppmaning till ohörsamhet mot lag eller laga myndighet, måtte utsträckas att gälla även offentlig uppmaning till osedlighet».

Till stöd för den i förstberörda båda motioner gjorda hemställan hava motionärerna åberopat den gemensamma motiveringen till motionerna nr 33 i första kammaren och nr 197 i andra kammaren vid första lagtima riksdagen under innevarande år, vilken motivering är av följande lydelse:

*Motionärernas  
motivering.*

»Upprörande tilldragelser på det sedliga området hava under det senast gångna året timat i vårt land. Råheten har gått därhän, att människoliv hava fallit offer för de lössläppta lustarna. Och det mest beklagansvärda är, att man härvid icke vågar hängiva sig åt någon förhoppning, att det onda, som sålunda tagit sig utbrott, eljest är statt i avtagande. Tyvärr framträda fastmer på olika områden symtom på att det hotar att tillväxa.

Vår brottmålsstatistik företer i det hänseendet oroväckande siffror. Chefens för justitiedepartementet nyss avgivna ämbetsberättelse för 1912 visar sålunda en stark stegring i antalet sakfällda under den senaste tiden. Antalet för grövre brott sakfällda steg sålunda från 2,624 år 1911 till 2,842 år 1912 eller med icke mindre än 8.3 procent. (Hela

antalet sakfällda ökades samtidigt från 93,013 till 100,335, d. v. s. med 7.9 procent). Fallen av våldtäkt hava ensamt ökats från 15 till 26, och det lärer icke vara anledning antaga, att sistnämnda antal under 1913 minskats.

Tyvär är det icke heller här fråga om blott ett tillfälligt förhållande. En jämförande statistik för de sista decennierna över antalet sakfällda för våldtäkt och sedlighetsbrott visar nämligen för nedanstående femårsperioder följande beklagliga siffror:

Summa för åren	Våldtäkt	Grövre sedlighetsbrott	Ringare sedlighetsbrott
1866—70	30	80	337
1871—75	17	91	403
1876—80	21	83	686
1881—85	44	95	894
1886—90	38	137	754
1891—95	49	161	1,060
1896—1900	76	225	1,354
1901—05	77	225	1,253
1906—10	71	284	1,372.

Stegringen är, såsom synes, i stort sett alltjämt fortgående, särskilt inom gruppen grövre sedlighetsbrott. Den är därjämte vida starkare än folkmängdstillväxten under samma period. I detta hänseende kan det vara skäl hänvisa till en av överdirektören och chefen för kungl. fängvårdsstyrelsen V. Almquist i *Svensk Tidskrift*, 1913, häftet 6, offentliggjord framställning. Där i meddelas, med siffror hämtade från andra femårsperioder än de ovan använda, att i straffanstalterna under nedannämnda femårsperioder intagits följande antal personer, dömda till straffarbete eller fängelse för äktenskaps- och sedlighetsbrott:

År	Antal	Medeltal
1878—82	172	34
1883—87	184	37
1888—92	195	39
1893—97	280	56
1898—1902	313	63
1903—07	279	56
1908—12	345	69

»Under det att befolkningssiffran», heter det vidare i samma artikel, »stigit med 20.9 procent, har antalet av ifrågavarande brott stigit med 103 procent. Egendomligt är att se, hurusom dessa brott alltmera tilltagit från 1890-talets ingång, för att bli allra talrikast under sista femårsperioden. Stämmer icke detta tillsammans med tiderna för den kristendomsfientliga och ungsocialistiska propogandans överhandtagande?»

Även på andra områden än de egentliga sedlighetsbrottens företer vår statistik siffror, som tyda på betänkliga sjukdomar i samhällslivet. Sakförda för statsbrott, majestätsbrott och brott mot offentlig myndighet (straffl. 8—10 kap.) voro sålunda under följande femårsperioder:

Summor för åren	Samtliga 1)	Däraf sakfälda för grövre brott mot 10 kap.
1866—70	4,629	—
1871—75	6,629	—
1876—80	8,411	— 2)
1881—85	8,494	444
1886—90	11,181	603
1891—95	12,950	734
1896—1900	16,678	976
1901—05	19,488	1,593
1906—10	21,017	1,732

Den stegrade motvilja att böja sig för samhällelig lag och ordning, som framträder i dessa siffror, är utan all fråga, även den, för samhällets sunda liv ett symtom av betänklig art.

Går man till sådana grundvalar för samhällets bestånd som äktenskap och familjeliv, företer som bekant åter vår statistik siffror, som tala ett oroväckande språk. Nedanstående tabell, utdragen ut »Sveriges officiella statistik i sammandrag 1913», är här belysande.

1) Talen äro något högre än de verkliga, beroende på dubbelräkningar.

2) Uppdelning saknas för de tre första femårsperioderna.

L a n d	Folk- ökning i % under senaste tio år	Antal invånare per kvkm. år 1910.	Ingångna	Levande	Dödfödda	Döda	Oäkta levande födda i % av samtliga levande födda åren 1906—1910.
			äktenskap	födda			
			årligen 1906—1910 på 1,000 inv. av medelfolkmängden.				
Sverige .....	7.5	12	6.09	25.4	0.6	14.3	13.52
Norge .....	6.6	7	6.05	26.3	0.6	13.8	6.73
Danmark .....	12.5	71	7.45	28.2	0.7	13.7	11.00
Finland .....	15.0	8	6.57	31.0	0.8	17.4	7.02
Ryssland utom Finland	21.2	26	7.80	45.0	.	28.4	.
Tyskland .....	15.2	120	7.94	31.6	1.0	17.5	8.72
Schweiz .....	13.2	91	7.53	26.0	0.9	16.0	4.46
Nederländerna .....	14.8	174	7.34	29.6	1.2	14.3	2.14
Belgien .....	10.9	252	7.89	24.7	1.1	15.9	6.27
Storbritannien o. Irland	8.8	145	7.30	26.1	.	15.1	4.20
Frankrike .....	1.6	74	7.89	19.9	0.9	19.2	8.86
Portugal .....	7.0	63	6.13	31.4	.	20.5	11.32
Spanien .....	5.3	39	7.08	33.6	0.8	24.3	4.41
Italien .....	6.8	121	7.85	32.4	1.5	21.0	5.07
Österrike .....	9.3	95	7.59	33.5	0.9	22.2	12.67
Ungern .....	8.5	64	9.10	36.8	0.7	25.1	9.84
Rumänien .....	15.2	53	9.66	40.8	1.0	26.3	9.04
Bulgarien .....	15.6	45	9.33	42.1	0.3	23.9	0.46
Serbien .....	16.8	60	9.96	39.3	1.0	24.5	1.10

Det framgår av dessa tabeller, hurusom äktenskapsfrekvensen för perioden 1906—1910 var för Sverige per 1,000 invånare av medelfolkmängden i årligt medeltal endast 6.09, d. v. s. den *näst lägsta* siffran bland samtliga europeiska stater. Av en annan tabell i samma statistik framgår för övrigt, att denna siffra numera är i ytterligare sjunkande; för åren 1906—1910 har den sålunda varit 1906: 6.13, 1907: 6.21, 1908: 6.12, 1909: 5.97, 1910: 6.03, men har 1911 sjunkit till 5.87. Antalet levande födda barn var för samma period 1906—1910 hos oss blott 25.04 per 1,000 invånare; lägre siffra hade under samma period av de europeiska staterna blott Frankrike och Belgien. Även denna siffra företer hos oss ett beklagligt nedgående; för nästföregående femårsperiod 1901—1905 var den sålunda 26.1, och har för år 1910 nedgått till 24.66 och för år 1911 ytterligare sjunkit till 23.82. Däremot företer

Sverige en synnerligen hög siffra för barn födda utom äktenskapet i procent av samtliga barn; siffran var nämligen för perioden 1906—1910 icke mindre än 13.52, d. v. s. *den högsta i Europa*. Denna beklagansvärt höga siffra har också, i motsats till de föregående, varit stadd i stigande; för femårsperioden 1901—1905 utgjorde den nämligen 11.9, som visserligen redan var en synnerligen hög siffra, men, såsom synes, sedan dess betydligt stegrats.

Jämväl dessa företeelser: minskning i antalet äktenskap, minskning i födelsetal, men stegring i antalet barn födda utom äktenskapet, äro oroväckande tecken, då det gäller att bedöma grundvalarna för ett folks bestånd. Vid deras beaktande får ej heller förgätas, att de grövre brottslingarna alltid äro relativt mycket flere bland ogifta än bland gifta, och att barnens uppväxt utom äktenskapet på samma sätt menligt inverkar på deras motståndskraft mot de nedrivande makterna i livet.

På olika punkter tyda de anförda siffrorna alltså på ett folk, vars väg på detta område tenderar att gå icke framåt, utan mot undergång. Och saken är så mycket beklagansvärdare, som den måste ses mot bakgrunden av att på andra områden — folkupplysningens, nykterhetssträvandenas m. fl. — ett kraftigt utvecklingsarbete alltjämt gör sig gällande.

Spörjer man då om orsakerna till det onda, så äro de säkerligen många och komplicerade. Sociala förhållanden, såsom vissa sidor av industrialismen, trångboddheten inom städerna o. s. v., medverka utan tvivel. En mycket stor skuld bär emellertid den ande av njutningslystnad, som allt mer synes hava gripit olika lager av vårt folk, från högre klasser till lägre. Begär efter snabb och hastig vinst utan idogt arbete, stegrade krav på materiell vällevnad och lyx, bristande lust för sparsamhet, växande obenägenhet att, såsom i äktenskapet, åtaga sig stadigvarande förpliktelser mot andra och mot framtiden, minskad självtukt, men ökad trängtan att hängiva sig åt nöjeslivet för dagen m. m. äro lätt igenkända utslag av denna njutningslystnadens ande; och den motvikt har minskats, som gudsfruktan, vördnad för livets sedliga makter och den nedärvda insikten om det trogna arbetet såsom den nödvändiga förutsättningen för egen och landets välgång fordom i högre grad verkade. I stället har en förkunnelse börjat framträda, som talar rakt motsatt språk. Överdirektör Almquist säger ock i nyss anförda artikel:

»De predikanter, som nu hava de unga massornas öra, tala icke om självöverninnelsens dygd, icke om laglydnadens ära och arbetsamhetens heder. De ropa ut till de ungas skaror — till alla dessa, som

så litet veta och så litet förstå — att dock de sitta inne med den sanna visdomen. Läror, på vilka den talande själv icke tror, inplanter han i okritiska sinnen: »Följen era drifter! Samvetet är en produkt av de bättre lottades inpiskning. Vi skola skapa en stat, vars gud heter lusta, vars kung heter lättja, en stat, där bildning är skam, där renhet i hjärta och tal väcker allas löje!»

Och vidare: »Vad kunna de förmå, som hava att tala sanningens stränga ord om plikt och självuppoffring, om törnekrans och lidande, vad förmå de mot dem, som smickra lidelserna och utlova sinnlighetens lustgårdar åt sina trogna? Lägg i den unge mannens eller kvinnans hand en ädel förkunnares bok och lägg på bordet en sinnesretande lättfärdig skrift, uselt skriven och smutsigt illustrerad. Tror någon, att ej denna bok och denna skrift i nästa stund bytt plats? Det rafflande, det retande vinner över det allvarliga. Men staten, som dock har till uppgift att stärka de återhållande krafterna hos sina medlemmar för att stävja missbruken av deras driftliv, staten ser lugnt på, hur landet översvämmas av dessa förgiftande skrifter i form av böcker och tidningar.»

De anförda orden peka på ett förhållande, som utan tvivel i väsentlig grad bidrager att öka det onda. Ingen omdömesgill kan bestrida, att krafter, som förföra, under de senare decennierna tilltagit i omfattning och hänsynslöshet. Dålig litteratur har aldrig saknats, men vad som förr var enstaka och av opinionen tämligen brännmärkta undantag har under senare år brett ut sig i växande mängd, pockande på anspråk att tolereras såsom skönlitteratur och systematiskt prisande de lössläppta lustarnas fria spel. De oanständiga vykorten börja åter söka sig fram. Teatrarna giva stycken, om vilka det kan sägas, att de äro »monstrum of moral insanity, stupiditet och okonstnärlig ynkedom», att de föra fram »det rena sexuella snusket», att »där lekes med otukt på scenen med samma sorglöshet, som barnungar handskas med dynamit» o. s. v. Och i tidningar och broschyrer eller genom muntliga föredrag av kringresande agitatorer göres alltjämt öppet propaganda för preventiva medel och s. k. »fri kärlek» m. m.

Omsider har dock även en reaktion mot den hotande sedliga förvildningen börjat göra sig gällande. Ett beaktansvärt tecken därpå gavs i huvudstaden genom det stora opinionsmötet i Östermalms kyrka den 17 sistlidne oktober, där följande resolution antogs:

»Män och kvinnor, samlade till ett opinionsmöte i Östermalms kyrka i Stockholm den 17 oktober 1913, uttala som sin övertygelse, att en oroväckande urartning på det sedliga området breder sig i vårt land.

Våldtäktsbrott, ofta övade av helt unga personer, följa tätt efter varandra.

En sedligt liv och sedligt tänkesätt oerhört nedbrytande propaganda bedrives i ungdomskretsar genom den s. k. fria kärlekens lära, förkunnad från en mängd talarestolar och i en mängd litterära alster. Härigenom hotas hemmet, äktenskapet och nationens bestånd.

I danspalats och vid gemensamhetsbad antager nöjeslivet ofta skamlösa former.

En djupt fördärvad, sedeslös anda ger sig uttryck i vykort och fotografier, avsedda för spridning icke minst bland skolorngdom.

Teatrar vädja i hänsynslöst affärsintresse till de sinnliga instinkterna.

Med konstens höga namn bemantlas låga och fula tendenser och strävanden till ungdomens förförande.

För att motverka dessa och andra skadliga inflytanden, som bidraga till urartning, måste kraftiga åtgärder vidtagas.

Enär det är en bjudande plikt att söka framarbete en god och sund folkanda, våga vi till de *lagstiftande myndigheterna* — vår regering och vår riksdag — rikta en allvarlig och värdsam hemställan att vidtaga verksamma åtgärder till hämmande av den öppna såväl som den i mörkret smygande propaganda, som hotar att förgifta det sedliga medvetandet bland vårt folk och särskilt dess ungdom.

Vi rikta vidare en kraftig vädjan till *ordningsmaktens handhavare* att med de medel, som gällande lagstiftning erbjuder, energiskt inskrida mot alla sådana handlingar av enskilda eller korporationer, som såra tukt och sedlighet och leda till ett förslappande av den moraliska ansvars känslan.

Stödet av en allmän folkmening är nödvändigt. Därför vädja vi dels till *tidningspressen* med varm anhållan om dess målmedvetna medverkan, dels till *alla välsinnade svenska män och kvinnor*, manande dem att i hem och skola, i det offentliga och enskilda livet omutligen bekämpa de dåliga tendenserna, vare sig de komma i form av skönlitteraturens eller den bildande konstens alster eller i framställningar på teatrar.

Må denna vår vädjan mötas av en mäktig och varm opinion, som förklarar sin bestämda vilja vara, att moralens och den kristna religionens grundvalar icke få nedbrytas i vårt land!»

Bakom mötets uttalande ställde sig sedermera även rikets ärkebiskop samt ett tjugutal föreningar med kristliga och folkuppfostrande syften över hela riket.

Det synes ock vara på hög tid, att verksamma åtgärder vidtagas av statsmakterna till hämmande av det onda, varom här är fråga. Den djupaste roten till detsamma — en till njutningslystnad och tuktlöshet vänd sinnesriktning — kan visserligen ej omedelbart nås av lagstiftning eller lagskipning, men offentliga yttringar av det onda böra mer än hittills skett kunna tillbakahållas och förförelsens framfart stävjas.

Gällande lagstiftning har ej avsett att ställa myndigheterna vapenlösa mot nu berörda faror för ett sunt samhällsliv. Kap. 18 § 13 strafflagen stadgar som bekant: »Sprider någon ut eller håller till salu eller utbjuder skrift, målning, teckning eller bild, som tukt och sedlighet sårar; straffes med böter eller fängelse. Lag samma vare, om man



genom annan gärning sårar tukt och sedlighet, så att allmän förargelse eller fara för andras förförelse därav kommer.» § 13 av ordningsstadgan för rikets städer föreskriver, efter att i paragrafens förra del bland annat hava berört skådespel m. m.: »Där sig visar, att tillställning, som här ovan omförmäles, åsyftar eller innebär något, som strider mot sedlighet eller allmän lag eller föranleder till svårare oordningar, äger polismyndigheten att dess förnyande förbjuda. I nu nämnda fall . . . må sammankomsten av polismyndigheten upplösas.» Och § 3 mom. 13 tryckfrihetsförordningen förklarar som bekant såsom missbruk av tryckfriheten »framställning, som sårar tukt och sedlighet».

Om emellertid trots dessa bestämmelser det onda florerar och tillväxer, måste detta tydligen bero på, att lagstadgandena icke i sin formulering äro nog effektiva, eller att deras tillämpning icke sker med tillräckligt eftertryck. Om ettdera eller måhända bådadera är fallet, skall här icke avgöras; fast står i varje fall, att det nuvarande tillståndet kräver förbättring. Huru denna bäst skall genomföras, torde emellertid på åtskilliga punkter för närvarande närmast böra göras till föremål för utredning.

Beträffande två av de berörda specialområdena, där ett inskridande är av nöden, torde dock ett par detaljanmärkningar vara på sin plats.

I fråga om föredrag eller andra offentliga uppmaningar till osedlighet synas goda skäl förefinnas att låta dem drabbas av samma straff, som för närvarande stadgas för offentlig uppmaning till ohörsamhet mot lag eller laga myndighet.

Beträffande sedligheten kränkande skådespel har från olika håll teatercensur ifrågasatts. Det bör då erinras, att Sverige redan tidigare haft teatercensur. Den infördes på grund av framställning från 1834—35 års riksdag. Tidigare hade i huvudstaden rätt teatermonopol för de kungl. teatrarne, men samtidigt med att förslag framställdes om dettas upphävande, uttalade ständerna, att de ansågo »införandet av censur å de stycken, som uppföras å enskilda teatrar såväl i huvudstaden som i landsorterna vara både nyttigt och av behovet påkallat, helst teatern kan betraktas såsom ett moraliskt bildningsmedel, samt det således är angeläget att förekomma sådana missbruk, varigenom detta ändamål kan motverkas». Även den föregående utskottsbehandlingen och debatterna visa, att kravet på censur framför allt påkallades av omsorg för sedlighetens helgd och bevarande. På grund av denna framställning utfärdades ock den 7 mars 1835 ett kungl. cirkulär, som föreskrev föregående granskning av skådespel, som skulle uppföras å teatrar i landsorten.

Jämväl vid nästföljande, 1840—41 års riksdag, var frågan om teaterverksamheten å bane. Statsmonopolet i huvudstaden hade nämligen ej ännu upphävts, och frågan härom framfördes sålunda å nyo av ständerna, vilka emellertid därvid åter uttalade, att det enligt deras övertygelse var »*av högsta vikt att sådana skådespel ej må få uppföras, som endast giva näring åt lättsinningheten och äro mot sedligheten stridande, eller som leda till ett motsatt ändamål mot det, för vilket rikets ständer anse teatern vara nyttig*». Då, såsom det vidare hette, »*staten synes äga en moralisk skyldighet och därav följande rättighet att använda det tvång, som omsorgen för sedlighet och allmän ordning kan påkalla*», hemställde ständerna, att den för landsortens teatrar gällande föregående granskningen av skådespel måtte utsträckas även till enskilda teatrar i huvudstaden, för så vitt rättighet till sådanas anläggande bleve medgiven. Alltjämt var det sålunda i främsta rummet omsorgen om sedlighetens bevarande, som framdrev kravet på teatercensur.

Den sålunda införda censuren kvarstod till 1872, då den upphävdes med anledning av en skrivelse från 1869 års riksdag. Även förhandlingarna rörande densamma förtjäna i detta sammanhang beaktande. Av desamma och av riksdagens skrivelse framgår oförtydligt, att riksdagen ingalunda avsåg, att den dramatiska konsten skulle ställas utan kontroll. Skrivelsen framhöll, att om å ena sidan denna konst kunde utgöra ett kraftigt bildningsmedel, i hög grad ägnad att väcka och liva känslan för det sköna, sanna, ädla och fosterländska, så kunde den ock, utövad i falsk riktning, i icke mindre grad framkalla alldeles motsatta verkningar. »Att från myndigheternas sida skådespelarekonstens missbruk noggrant och allvarligt beivras, synes därför vara fullt ut lika nödvändigt, som det är att vaka däröver, att ej andra konstgrenar eller det fria ordet missbrukas till skada för allmän moral och samhällsordning.» Riksdagen ansåg emellertid en preventiv censur icke härvid vara det lämpliga medlet och hemställde alltså om dess upphävande. Men vad särskilt anginge sedlighetssårande teaterstycken, framhöll riksdagens skrivelse, att »18 kap. i gällande strafflag, vilket handlar om sedlighetsbrott, innehåller i 13 § sådana straffbestämmelser, att de kunna lämpas på teaterföreståndare eller skådespelare, som genom scenisk framställning sårar tukt och sedlighet», och den betonade även, att det syntes ligga i sakens natur, att, därest under offentlig föreställning sedlighetsbrott förekomme, vederbörande polismyndighet ägde ögonblickligen inskrida. Under ärendets behandling i riksdagen hade i en av kamrarna en uttrycklig förfrågan framställts, om strafflagen innehölle ett tillräckligt korrektiv för de brott mot sedligheten, som på scenen kunde

ifrågakomma, och denna förfrågan blev då av en framstående jurist och lagutskottsledamot besvarad med, att kap. 18 § 13 strafflagen »måste ovillkorligen hava sin tillämpning, då prestationer givas å allmänna teatrar, varigenom tukt och ärbarhet såras». Även den kungl. kungörelse av den 28 december 1872, genom vilken teatercensuren upphävdes, hänvisade till strafflagen och ordningsstadgan för rikets städer såsom innefattande bestämmelser, »tillämpliga i fråga om missbruk av dramatiska föreställningar». Teatercensuren avskaffande skedde sålunda under uttrycklig förutsättning, att annorledes tillräckliga och effektiva vapen vore givna mot sedlighetssårande föreställningar å teatrarne. Och riksdagen har aldrig släppt kravet, att staten har både rättighet och plikt att inskrida mot sådana. Redan 1869 års skrivelse antydde möjligheten av att ny lagstiftning kunde bliva behöflig. Visar sig den ena vägen icke framkomlig, får med så mycket större kraft en annan följas.

Ty — och det är på alla de nu berörda områdena frågans kärnpunkt — staten får icke längre åsidosätta ett kraftigt ingripande mot den tilltagande sedliga urartningen. På det materiella området söker staten på olika punkter skydda sina medborgare mot skadliga företeelser; den tillåter ingen okontrollerad handel med gifter, straffar giftblandaren och inskrider preventivt i största möjliga utsträckning mot skadliga eller underhaltiga näringsämnen. Den vill även annorledes kraftigt arbeta på förbättrade hygieniska förhållanden i olika avseenden till stärkande av släktets fysiska livskraft. I möjligaste mån söker den att begränsa och hämma rusdryckernas faror. En religiös folkuppfostrans och en god folkundervisnings främjande har den ställt bland sina främsta kulturändamål, viss att endast därigenom nå de nödvändiga förutsättningarna för samhällets lyckliga utveckling. Och för att denna skall få fortgå ostörd av inkräkning utifrån, har den alltmera börjat ställa frågan om försvaret mot yttre fiender på den plats, som tillkommer densamma. Men den stat, som på sådant sätt på det ena området efter det andra alltmer söker främja olika förutsättningar för folkets lyckliga liv, kan utan självotsägelse icke i det inre låta förförande krafter ohämmat utbreda sig, vilka hota själva grundvillkoren för dess bestånd.»

Såsom stöd för yrkandet om ändring i 10 kap. 14 § strafflagen har hänvisats till ovan intagna motivering.

---

Utskottets  
yttrande.

Förevarande motioner beröra ett ämne, som under den senare tiden i allt högre grad tilldragit sig uppmärksamhet inom vida kretsar av vårt land. Med växande oro och bekymmer hava iakttagits åtskilliga tecken, som utvisa djupgående brister i vårt folks sedliga liv. Tid efter annan hava sinnena upprörts av våldsgärningar, vilka både genom en allt talrikare förekomst och genom den råhet och sinnesförvildning, som därvid trätt i dagen, måste ingiva de allvarligaste farhågor. Såväl kriminalstatistikens siffror som allmänt kända förhållanden utmärka med beklaglig tydlighet, att tillståndet i sedligt hänseende på många håll befinner sig i sjunkande. På samma gång framgår av den starka ökningen i antalet av de brott, som rikta sig emot staten själv eller dess organ, att känslan för samhällsmaktens auktoritet i betänkelig grad slappats. Ett förhållande, som jämväl ur olika synpunkter kräver synnerlig uppmärksamhet, är att vårt land i befolkningsstatistiskt hänseende intager en ogynnsam och alltjämt försämrad ställning.

Men även andra företeelser än de, för vilka statistiken lämnar redovisning, häntyda på missförhållanden i berörda avseenden. Yttringar av råhet, övermod och självsvåld vittna om dåliga inflytelser, som påverka olika kretsar av vårt folk, ej minst dess ungdom. På senaste tid hava, såsom motionärerna erinrat, framträtt vissa åskådningar och rörelser, vilka mer eller mindre medvetet undergräva de sedliga begreppen. Inför dylika företeelser, vilka i större eller mindre utsträckning beröra alla befolkningslager och icke kunna antagas vara av blott tillfällig eller övergående art, måste det framstå såsom en statsmakternas ovillkorliga plikt att, i den mån det genom deras åtgöranden kan ske, söka med allvar och kraft motverka de faror, varmed dessa samhällslyten hota vårt folk.

I anslutning till motionärernas framställning har utskottet därför för sin del funnit den viktiga och omfattande frågan om lämpliga åtgärder i sådant syfte nu böra av riksdagen underställas Kungl. Maj:ts beprövande.

På sätt motionärerna framhållit, äro orsakerna till ovan antydda missförhållanden, såsom ock är fallet med varje mera betydelsefull samhällsföreteelse, många och djupt liggande. I stort sett torde de i själva verket sammanhänga med den moderna samhällsutvecklingen. Det är en även i andra länder prövad erfarenhet, att ett hastigt framåtskridande i materiell kultur, på samma gång det innebär förbättring av folkens allmänna levnadsvillkor, ej sällan medfört ökad brottslighet och nedgång i sedligt hänseende. Mångahanda olägenheter måste givetvis åtfölja stora befolkningslagers mer eller mindre plötsliga övergång till nya levnadsförhållanden. I all synnerhet bliva dessa olägenheter starkt fram-

trädande i ett land, där den moderna industrialismens omdanande inverkan å de sociala förhållandena icke förmedlats under flera släktled utan inskränkts till några få decennier. Industrialismens verkningar sträcka sig numera även till vårt land och hava här som annorstädes infört åtskilliga faktorer, som starkt påverka kriminaliteten. Särskilt måste den upplösning av hemliv och familjeband, som vår tids industriella storproduktion ofta medför, öva ett ytterst ogynnsamt inflytande å det sedliga tillståndet. I nära sammanhang härmed står den vanart, som understundom iakttagits hos den uppväxande generationen. Frånsett de tyvärr talrika fall, då på grund av olyckliga förhållanden omvårdnaden av ungdomen kommer att bliva mer eller mindre fullständigt försummad, lär det icke kunna bestridas, att i våra dagar uppfostran av barn och ungdom inom alla samhällsklasser i allt för många fall utmärkes av en efterlåtenhet och en brist på allvar, varav redan tidigt grunden kan läggas till självsvåld och trots. Otviveltigt kan här spåras ett sammanhang med vissa drag i den allmänna utvecklingen, vilka i många fall bliva bestämmande för den sedliga uppfattningen, sådan denna i allt vidare kretsar synes utbilda sig. Den strävan till verklig humanitet, som är en av nutidens vackraste sidor, övergår stundom i veklighet och slapphet. På den andliga kulturens område har, såsom motionärerna med åtskilliga belysande exempel påvisat, en dylik urartning i vissa avseenden framträtt i osunda och moraliskt förkastliga yttringar. Den i våra dagar överallt stegrade njutningslystnaden och de ofta alltför högt ställda anspråken på livet äro ock ägnade att försvaga den återhållande kraften emot en inbrytande andlig och fysisk degeneration.

Av vad sålunda anförts torde framgå, att de missförhållanden, som beröras i de nu föreliggande motionerna, i mångt och mycket äro av den art, att de undandraga sig ett statsmakternas direkta ingripande. Överhuvud beror ställningen i detta avseende väsentligen av det allmänna tänkesättet och den upplysning, som kan påverka detsamma i riktning mot ett starkare hävdande av de religiösa och sedliga kraven. Uppenbart är ock, att ett höjande av folkets sedliga styrka står i nära samband med sociala reformer av verkligt värde. Till detta mål leda sålunda åtgärder, som åsyfta att i allmänhet befordra förbättrade levnadsvillkor för samhällets ekonomiskt svagare klasser, eller som avse en fördjupad folkuppfostran samt främjande av folkhälsa, nykterhet och sparsamhet. Dock torde den verksamhet, som från statsmakternas sida kan utvecklas i sistnämnda riktning, icke för nu ifrågavarande ändamål vara tillfyllest. Jämväl andra utvägar måste sökas för att i möjligaste

mån råda bot för vissa av de missförhållanden, det här gäller att bekämpa. Uppenbart är dock, att man därvid måste gå fram med synnerlig omsikt och varsamhet. Det torde därför böra ställas såsom uppgift för en blivande allsidig undersökning att klargöra, vilka åtgärder i nu förevarande syfte kunna anses falla inom de praktiska möjligheternas räckvidd.

I enlighet med sin sålunda uttalade uppfattning har utskottet icke ansett nödigt eller lämpligt att ingå i närmare prövning av de särskilda förslag, som innefattas i de föreliggande motionerna, eller att söka anvisa några mera bestämda riktlinjer för frågans vidare behandling. Dock anser sig utskottet böra såsom sin mening framhålla, att särskild uppmärksamhet bör ägnas åt gällande lagstiftning i de punkter, där den visat sig brista i förmåga att kraftigt ingripa emot uppenbar sedelöshet i olika former. Även om lagstiftningens förmåga att härutinnan skapa ett bättre tillstånd icke får överskattas, synes det dock sannolikt, att skärpta eller utvidgade bestämmelser i vissa avseenden icke skola föfela sin verkan. Det synes ock vara i hög grad önskvärt, att hela den lagstiftning, som avser minderåriga förbrytare eller i övrigt vanartad och försummad ungdom, snarast möjligt överses och, där så kan ske, ytterligare utvecklas. Å denna liksom å andra åtgärder, vilka gå ut på brottslighetens förekommande, torde måhända uppmärksamheten böra i första hand inriktas.

Beträffande det i särskilda motioner framställda yrkandet om ändring i 10 kap. 14 § strafflagen i syfte att offentlig uppmaning till osedlighet måtte i straffrättsligt hänseende behandlas lika med sådan uppmaning till brott framgår av utskottets förut här ovan uttalade uppfattning om nödvändigheten av en föregående allmän utredning, att utskottet i sakens nuvarande läge icke ansett sig böra tillstyrka bifall till nämnda yrkande. Detsamma torde i allt fall bliva vederbörligen beaktat vid en allmän utredning av hithörande spörsmål.

Med stöd av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

1:o) att riksdagen, i anledning av herr Tryggers m. fl. motion nr 57 i första kammaren och herr Lindmans m. fl. motion nr 89 i andra kammaren, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes taga under övervägande, huruvida och på vad sätt åtgärder må kunna vidtagas i syfte att motverka förefintliga missförhållanden med avseende å det sed-

liga tillståndet i riket, samt därefter för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kan föranleda; samt

2:o) att herr Tryggers m. fl. motion nr 58 i första kammaren och herr Lindmans m. fl. motion nr 90 i andra kammaren icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 14 juli 1914.

På lagutskottets vägnar:

ALBERT PETERSSON.

---

### Reservationer:

*dels* av herrar *Lindhagen* och *Persson* i Norrköping, vilka anført:

»Som bekant har det alltid varit illa beställt bland oss människor med den så kallade sedligheten, beroende på vår outrotligt kroppsliga natur. Merendels har dock funnits många, särskilt bland personer med stadgad ålder och stadgade förmögenhetsförhållanden, som hållit före att den tid de levat i varit betydligt sämre i detta avseende än de gamla goda tiderna. Ett exempel härpå, som i detta sammanhang kan hava ett visst intresse, är den motion, som väcktes hos ridderskapet och adeln vid 1823 års riksdag »om medel till sedlighetens befordrande hos de lägre folkklasserna». Över denna framställning gav allmänna ekonomi- och besvärsutskottet följande utlåtande (nr 174):

Utlåtande, i anledning af väckt fråga, om medel till sedlighetens befordrande hos de lägre folkklasserna.

Höglofl. Ridderskapet och Adeln har till Utskottets handläggning öfverlemnat ett Memorial af Herr Friherre *Fredric Ridderstolpe*, som fäster uppmärksamheten på vigten af att befordra moralitetens förbättrande, samt att denna förbättring bör ske nedifrån, i den lägre klassen af samhället. Trefnaden, yttrar Herr Friherren, flyr från det land, der jordbrukarens uppfostran är vanvårdad, der duglösheten, liderligheten, flården och den af dessa laster uppkommande liknöjdheten öfver sin och sina barns framtid, tecknar hufvuddragen i generationens lynne; och föreslår Herr Friherren med anledning häraf:

1:o. Anbefallandet af sträng forskning, om tillståndet af ungdomens förståndsodling inom hvarje Socken, vid tillfälle af den visitation, som bör af Contractsprostarne förrättas inom Prosterierna;

2:o. Åliggandet för Socknepresten, att å hvarje klandervärd persons betyg anteckna, huru vida den förre, vid de allmänna husförhören, i husfolkets närvaro, manat den sednare, att ifrån iråkade villovägar återtaga dygdens stig;

3:o. Stadfästandet af skyldighet för hvarje domare, att uti Protocollet för brottmålsransakningar intaga namnet på den ort och den schola, hvarest brottslingen njutit sin förfelade undervisning, och hvarest han vistats, utan att hafva deltagit i de årliga Christendomsförhören.

Herr Friherren är öfvertygad om den tillfredsställelse öfver de uppfyllda pligter, som gerna skall emotse det authentiqua beviset, hvilket tillskyndas hvarje rättskaffens Kyrkoherde, i kraft af den första af dessa puncter, då deremot den försumlige skall i andra puncten finna en behöflig väckelse.

Lika med Memorialets författare inser Utskottet vigten af samhällets moraliska förbättring, och tror äfven att den förnämligast måste beredas genom en sorgfällig religionsundervisning, och genom Presterskapets nitiska bemödanden; men Utskottet anser ej de föreslagne medlen tjenlige till befordrande af detta ändamål. Så väl genom Kyrkolagen, som genom Presteden, förbindes hvarje Prestman, att sorgfälligt uppfylla sitt viktiga kall, äfvensom det tillkommer Biskop, Consistorium och Contractsprost att vaka öfver Presterskapets ordentliga uppfyllande af sina åligganden, och ibland dessa måste förnämligast räknas spridandet af en större förståndsodling, utan hvilken Christendomens sanningar icke kunna behörigen fattas. Härigenom finnes redan af lagarne föreskrivet hvad i första puncten åsyftas, och ett ytterligare stadgande i detta hänseende synes Utskottet så mycket mera öfverflödigt, som det sanna nitet hos Presterskapet, och hvilket är det enda verkligt gagnande, icke kan genom tvångslagar beredas, utan måste verka såsom en följd af villjans och öfvertygelsens frihet.

Nytan af Sockneprestens åläggande, att å hvarje klandervärd persons betyg anteckna, huru vida han vid de allmänna husförhören förmanat den sednare till en förbättrad lefnad, kan Utskottet icke heller inse. Det åligger Pastor, både i egenkap af församlingens själasörjare och såsom Ordförande i sockenstämman, att vaka öfver sedlighetens och ordningens bibehållande, och han kan icke, med ett noggrannt iakttagande af dessa skyldigheter, försumma att begagna de flere tillfällen, som utom husförhören erbjuda sig att varna den lastfulle eller den oordentlige. Någon kontroll genom ifrågavarande anteckning å en försumlig Pastor kan i öfrigt så mycket mindre förmodas, som han skulle utöfva denna kontroll emot sig sjelf, och utom svårigheten att kunna påräkna den felagtiges inställelse vid husförhören, förekommer äfven den, att bestämma, då en person bör anses förtjent af namnet klandervärd, hvilket alltid med stor urskiljning måste användas, såsom ostridigt medförande ett ofördelagtigt inflytande på hans framtida välfärd.

Hvad slutligen angår det i 3 puncten uppgifna förslag, att domare skulle åläggas i Protocollerne, öfver Brottmålsransakningar, upptaga namnet å den ort och den schola, hvarest brottslingen njutit sin förfelade undervisning, och hvarest han vistats, utan att hafva deltagit i de årliga Christendomsförhören, så anser Utskottet betänkligt, att såsom en allmän och ovillkorlig föreskrift tillstyrka samma förslag, enär en sådan undersökning, då den icke i öfrigt finnes nödig, skulle i be-



tydlig mån öka domarens förut trägna göromål, och berättelsen derom, såsom ofta endast af brottslingen själf meddelad, ej kunde förtjena full trovärdighet, men väl kasta en ofördelagtig och kanske ofta oförtjent skugga på personer, hvilka hans själavård och undervisning ålegat. Af dessa skäl finner Utskottet icke anledning att, på grund af ifrågavarande Motion, tillstyrka Rikens Höglofl. Ständers åtgärd. Hvilket dock till deras egen pröfning vördsamt öfverlemnas.

De nu väckta motionerna ha stort frändskap med 1823 års framställning. De syfta också företrädesvis till sedlighetens förbättrande bland de lägre folkklasserna, ehuru väl någon gång framskymtar en antydning, som kan tolkas så, att de så kallade högre folkklasserna måhända icke heller äro utan vank och lyte.

Emellertid är det som sagt obestridligt, att stora missförhållanden råda inom samhällslivet. Merendels har nog också varje tid sin plåga, och motionärerna själva kunna ej undgå att i förbigående erinra om vår tids industrialism och dess skuggsidor. Det synes oss därför att motionärernas yrkande väl ägnar sig till ett ingående på detta viktiga ämne. Beträffande bedömandet av missförhållandenas grundorsaker och anvisandet av botemedel äro vi däremot av väsentligen olika mening med motionärerna och torde därför några antydningar därom vara på sin plats.

Brotten och förvillelserna äro en skapelse i främsta rummet av samhällsskicket. De uppkomma av den rotlöshet, den hemlöshet, vari stora lager av befolkningen hela sitt liv få leva och andra lager ständigt hotas med. Särskilt under det nuvarande industriella och privatkapitalistiska systemet ha förhållandena starkt utvecklats i denna riktning, i det att de outhärliga produktionsmedlen samla sig hos några, under det å andra sidan arbetet med de två tomma händerna får tigga sitt uppehälle av dem, som ha penningar. Ingen person rar egentligen för detta och även innehavarna av kapitalet äro lekbollar under konjunkturerna och tidsförhållandena. Det är således samhällsmakten förbehållet att småningom länka in utvecklingen i andra banor, så att de många flytande existenserna kunna skjuta rot i en god jordmån samt växa och vinna trevnad och därigenom även nå förutsättningar till den jämväl oundvikliga självtukten.

Detta samhällsarbete går dock utomordentligt långsamt därför, att de förmögnare samhällsklasserna, begripligt nog ehuru ingalunda försvarligt, föreställa sig att detta för dem skulle vara ett för stort offer och därför på visst sätt i god tro men av oförstånd oftast motsätta sig alla väsentliga förändringar till det bättre. Motionärerna representera inom den svenska riksdagen just detta motstånd och äro således i sin mån tillskyndare av de missförhållanden, mot vilka de rikta sig.

Man må exempelvis erinra sig, att den svenska jorden är till för att skapa grundvalen för alla dessa hem med trygg besittning, som måste vara varje människas främsta och oavvisliga arvedel. Vilket motstånd från de flesta av motionärerna möter icke för att här göra det mesta möjliga för svenska folket. Självbevarelse-driften reser folken till otroliga ansträngningar för att genom egen kraft höja sig sedligt i alla avseenden och motionärerna förvägra dem då, såsom nyligen skedde, rätt till en liten jordbit för att uppbygga de lokaler, som erfordras för organisationen och ledningen av denna självverksamhet för sedlighetens höjande. När det gäller den överhängande olyckan av tusentals hemsgrusande därför att de måst byggas på ofri grund, så kräver man för en hjälpsam hand — för sent framräckt för tusenden — att de övriga skola betala ersättning till jordägaren även för sitt eget å tomten nedlagda arbete, varigenom hemmets välstånd i alla fall skulle äventyras och ofta grusas. När det ifrågasattes att bereda torpare, bolagsarrendatorer och vederlikar en tryggare besittning av sina små hem och rätt till frukten av sitt eget arbete, motsatte sig motionärerna detta uttryckligt. Att bereda expropriationsvis jord till nya jordbruks-hem och nya bostäder, därmed vilja motionärerna icke alls befatta sig. Trångboddheten i städerna, som motionärerna ock flyktigt beröra, hava hos dem dock knappast någon i handling nitisk vedersakare. Staten får obehindrat bidra därtill för att förtjäna stora spekulationsvinster på statsjords uppdelande i tomter. Och en motion vid denna riksdag, berörande just denna trångboddhet, har åtminstone inom lagutskottet från samma håll ej mött något som helst behjärtat avseende. Detta nu blott för att taga de färskaste exemplen.

Det motstånd, som mött arbetareklassen i dess organiserade kamp för att rycka den ur industrialismens kvävande omfamningar samt höja densamma icke minst i sedligt avseende, är ett annat belysande exempel. I stället för att med förståelse och hjälp möta ett sådant stolt strävande att höja sig till ett högre plan ha från de samhällslager, som representeras av motionärerna, dessa strävanden mötts med förkastelse och svårigheter, resta på alla sätt i deras väg genom klasslagar och statsingripande detta även med hjälp av statens ämbetsmannamakt. Det oundgängliga arbetareskyddet medgives också ytterst ovilligt och genomförandet av en normal arbetsdag och förbud av nattarbete för de talrikaste industriarbetarna förkastas utan hänsyn, oaktat sådana strävanden även syfta till att skapa verkliga hem för folket och sunda uppbyggande vilostunder. Ett upprätthållande av söndagsvilan i industriella och andra yrken har visserligen vunnit anslutning bland motionärernas parti men

säkerligen företrädesvis med hänsyn till det traditionella religiösa momentet däri. Den stora arbetslöshetsfrågan vinner ock från motionärernas sida föga beaktande o. s. v.

Folkrörelserna att förbättra folkhälsan såsom genom bekämpande av rusdryckernas faror eller förekommande av andra missbruk på dessa områden ha alltid mött det största motståndet från motionärernas klientel inom samhället, och de medgivanden, som även därifrån i följd av de starka anloppen måst göras, hava alltid kommit sist och mest dröjande.

Ingalunda förbättras folkets läge och trevna utkomstmöjligheter i det egna landet genom det på motionärernas sida ensidigt framförda ivrandet för krigsrustningar och förlängd värnplikt med åsidosättande av alla hänsyn för den sociala frågan och fredsfrågan, vilka dock äro och komma att förbliva landets främsta frågor. Tvärt om kommer rotlösheten i utkomst och sinnelag därigenom snarare att bliva ännu större. Och det är upprörande att se, hurusom alla statsresurser anlitas och huru bankkonsortier ställa sig till statsmaktens förfogande för att kasta alla ytterligare resurser, som kunna överkommas, uti militärväsendets avgrunder, under det att i jämförelse härmed endast några småsmulor statsmedel och en obetydlighet av de privata bankernas medel finnas till hands för att hjälpa och komma till mötes dessa skärande rop från tusenden om ett eget hem med eget arbete på den svenska jorden.

Detta är som sagt några exempel bland många på orsakerna till missförhållandena och var man har att söka de närmaste anledningarna till att desamma i mångt och mycket upprätthållas i stället för att så vitt i mänsklig förmåga står undanröjas.

Motionärerna utgå nu i sin framställning från den ökning i antalet förbrytelser, som de statistiskt söka påvisa. Häremot må emellertid erinras, att man som bekant med statistik kan bevisa nästan vad som helst, om man blott håller sig till sifbertalen utan undersökning om hur dessa tal uppkommit. Icke heller får man veta, om icke statistiken för andra brottsarter och på andra områden ådagalägga en utveckling till det bättre.

Härmed må nu förhålla sig hur som helst, missförhållanden föreliggas som sagt ostridigt. Men motionärerna tro nu till en början, att det ökade antalet förbrytelser beror bland annat på den kristendomsfientliga propagandans överhandtagande och minskning i den motvikt mot njutningslystnadens ande, som gudsfruktan och vördnad för livets sedliga makter innebär. Såvitt motionärerna såsom det synes härmed syfta på de lägre folkklasserna, så är den religiösa indifferens, som till

synes här och var kan förefinnas, föranledd mest därav, att de som officiellt föra kristendomen till torgs, på sätt ovan sagts, i handling motverka folkets strävanden i de sedliga makternas tjänst och därför att statskyrkans prästerskap, till stor del åtminstone, i politiken och levernet alltid står på maktens, penningens och beföringstillfallenas sida mot folket. Den verkligt kristendomsfientliga propagandan utgår ifrån motionärerna och deras vederlikar, som visserligen, låt vara omedvetet, hölja sig i kristendomens mantel såsom en skyddande förklädnad, men i sin politik, såsom ovan sägs, faktiskt stå långt bort från det kristliga kärleksbudet och ogärna se mästartens evangelium förverkligat i denna världen, där de fått sitt någorlunda på det torra, men mycket gärna i en annan värld, där man nu förlikt sig med att inga sådana ägodelar få finnas, som rost och mal förtära.

Såsom betänkliga sjukdomar i samhällslivet framhålles ock det växande antalet statsbrott, majestätsbrott och brott mot offentlig myndighet. De två förra slagen av brott härleda sig säkerligen av olust över de gällande grundlagarnas innehåll och bästa botemedlet däremot är att på den av motionärerna förordade lagstiftningens väg genomföra allmän och lika rösträtt vid politiska och kommunala val, avskaffa första kammaren samt bereda rum för ett republikanskt statskick. Brott emot offentlig myndighet äro liksom andra brott beklagliga företeelser men kanske ökningen på senare tiden i sin mån beror på myndigheternas partitagande i de stora arbetskonflikterna för motionärernas klassåskådning samt den upproriskhet, som framkallats genom ett fast otroligt nit vid åkarpslagens och andra dylika lagstiftningars tillämpning.

Äktenskapsfrekvensens minskning framhålla motionärerna också som ett urartningssymtom, och var och en måste medgiva att detta är ett mycket olyckligt förhållande. Men grunden därtill ligger uti de ovan omförmälda ofantliga svårigheterna för menige man att här i landet bilda egna hem med trygga framtidsutsikter, ävensom också säkerligen på de individuella behovens ökning, varom nedan skall ordas.

Minskning i födelsetalen finna motionärerna likaledes under alla förhållanden betänklig. Detta kan nu vara en mera omstridd fråga. Minskningen beror, utom på den beklagliga minskade äktenskapsfrekvensen, antagligen företrädesvis på att de fattigare befolkningslagren börjat lämpa sig något efter de förmögnares plägseder och att de förmögna gå allt längre på den av dem inslagna banan. Erfarenheten visar nämligen, att barnantalet ställer sig minst inom de familjer, som hava någorlunda god ekonomisk ställning och ej vilja äventyra den genom en för stor barnaskara, under det att den som ingenting har mindre hängiver

sig åt dylik förtänksamhet. Man kan för övrigt knappast säga, att det innebär ett höjande av moralen, att fattiga familjer skaffa barn till världen långt utöver sin ekonomiska förmåga och därigenom endast bidra till armodet och framställandet av en befolkning, som saknar fysisk och andlig kraft i brist på medel för sin uppfostran. Skall man önska sig en ökning i födelsetalen, böra bemödandena här inriktas — utom som sagt på genomförande av social rättvisa och djupgående sociala reformer — dessutom främst mot de låga födelsetalen bland de förmögnare samhällsklasserna. Det är svårt att veta, vad som här skall kunna åtgöras under nuvarande samhällsskick. Men då motionärerna äro representanter i all synnerhet för dessa samhällsklasser, kunna de måhända själva utfinna några utvägar.

Motionärerna rikta sig till sist och säkerligen med rätta emot begäret efter snabb och hastig vinst utan idogt arbete samt de stegrade kraven på materiell vällevnad och lyx, bristande lust för sparsamhet och ett uppgivande av insikten om det trogna arbetet såsom den nödvändiga förutsättningen för egen och landets välgång. Dessa företeelser härleda sig å ena sidan från den planlösa produktionen och dess företeelser av en allas strid emot alla, en företeelse som motionärerna aldrig velat beakta såsom ett organisatoriskt missförhållande så snart det gällt statens politik. Orsaken är vidare de ofantliga inkomster, som den industriella utvecklingen samlar på vissa händer samt de utomordentliga löner som industrien och dess förlagsgivare bankerna bestå sina högsta ledare och tjänstemän. Härifrån kommer föredömena uti vällevnaden och lyxen, och dessa föredömen sprida sig sedan så långt de förmå nedåt, och vi föreställa oss att många av motionärerna, såsom mänskligt är, ingalunda liksom andra syndare äro främmande för den av dem så mycket klandrade »minskade självtukten och ökade trängtan att hängiva sig åt nöjeslivet för dagen m. m.».

Emellertid äro även motionärerna ingalunda alldeles blinda för de verkliga grunderna till de överklagade förhållandena. Orsakerna till det onda, säga de, äro säkerligen många och komplicerade, och de anmärka i förbigående, att sociala förhållanden såsom vissa sidor av industrialismen, trångboddheten inom städerna o. s. v. medverka utan tvivel. Vad som särskilt borde inhuggas i marmor på högerpartiets program är vissa delar i sista stycket i deras motivering, där med stark patos framhålles att på alla de berörda områdena är frågans kärnpunkt ett statsingripande, som icke längre får åsidosättas. Motionärerna betona kraftigt, huru staten på mångahanda områden sökt skydda sina medborgare mot skadliga företeelser och bör fortsätta just på den vägen.

Men när motionärerna sedan efter sin vida blick över de mest

skilda områden i livet samt sitt starka framhållande av ett statsingripande skola framlägga sina egna förslag till åtgärder, så inskränka dessa saker sig till förordandet av straffskärpningar i 18 kap. 13 § och 10 kap. 14 § strafflagen samt av teatercensur. På oss åtminstone gör detta ett mäktigt intryck av att berget fött allenast en liten, liten rätta.

Om det nu emellertid är så, såsom motionärerna påstå, att svenskarna äro ett folk, vars väg på många områden tenderar att gå icke framåt utan mot undergång, så krävas, synes det oss, i all synnerhet med en sådan uppfattning, helt säkert andra åtgärder. Utskottets kansli har också i utskottets utlåtande stärkt motionärernas motivering betydligt med hänvisning på de åtgärder, som motionärerna pläga motsätta sig och nog fortfarande skola lämna å sido trots denna nya motivering.

På grund av vad sålunda anförts och då motionärernas slutyrkande begränsat sig till vad som kan åtgöras på lagstiftningens väg, få vi hemställa,

att riksdagen i anledning av förevarande motioner ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte taga i övervägande i vad mån genom en djupgående social lagstiftning i ovan antydda och andra avseenden på jordfrågans, arbetareskyddets, folkhälsans, kreditväsendets och andra livsområden kan vinnas verksamma, till roten med det onda gående bidrag för höjandet av det svenska folkets moraliska kraft samt motverkande av de missförhållanden, genom vilka densamma nedbrytes.»

*dels* av herrar *L. Olsson* i Hof, *Eliasson*, *Schotte* och *Pettersson* i Södertälje, vilka ansett utskottets utlåtande böra avfattas sålunda:

»De i förevarande motioner berörda förhållanden äro av den art och beskaffenhet, att de påkalla allvarlig uppmärksamhet. Åberopade siffror ur brottmålsstatistiken visa, att sedlighetsförbrytelserna i stort sett tilltagit under de senaste decennierna. Tid efter annan hava sinnena upprörts av våldtäktsförbrytelser, vid vilka en ytterlig råhet och sinnesförvirring trätt i dagen. Vissa rörelser, vilka mer eller mindre medvetet undergräva de sedliga begreppen, hava också väckt bekymmer och oro inom vida kretsar. Samtidigt visar befolkningsstatistiken

allt mera bjärt, att vårt land i avseende å befolkningens tillväxt intager en ogynnsam och alltjämt försämrad ställning.

Äro missförhållandena på förevarande områden lätta att konstatera, är det däremot så mycket svårare att angiva de innersta orsakerna till dem och framför allt att anvisa de verksammaste botemedlen.

Att orsakerna äro många och djupt liggande hava motionärerna själva framhållit. I stort sett torde dessa orsaker sammanhånga med hela den moderna samhällsutvecklingen. Särskilt har industrialismen, som i vårt land hastigare än i flertalet andra länder omdanar förhållandena, hos oss som annorstädes medfört åtskilliga faktorer av socialt ogynnsam art, varibland i detta sammanhang särskilt bör framhållas den upplösning av hemliv och familjeband, som ofta nog har sin grund i industrilivet. Det må lämnas öppet, huruvida, såsom ofta påstås, uppfostran av barn och ungdom nu, mer än förr, allmänt utmärkes av en för de sedliga begreppen ogynnsam efterlåtenhet och brist på allvar. Talrika äro i alla händelser de fall, därå på grund av ogynnsamma förhållanden, ekonomiska och sociala, omvårdnaden av ungdomen kommer att bliva mer eller mindre fullständigt försummad.

Den i våra dagar stegrade njutningslystnaden, ävensom de här och var alltmer framträdande strävandena att, ofta utan eget produktivt arbete, skapa medel till ett levnadssätt i lyx och överflöd, äro ock ägnade att försvaga den sedliga kraften.

Av vad sålunda anförts torde framgå, att de missförhållanden, som beröras i de föreliggande motionerna, delvis äro av den art, att de undandraga sig ett statsmakternas direkta ingripande. Över huvud beror ställningen i detta avseende icke oväsentligt av det allmänna tänkesättet och den upplysning, som kan påverka detsamma i riktning mot ett starkare hävdande av de sedliga kraven.

Uppenbart är dock, att ett höjande av folkets sedliga styrka står i intimaste samband med ett kraftigt fortgående å de sociala reformernas väg.

I detta hänseende spelar nykterhetsfrågan en roll, som kanske ingen annan inverkan faktor. Det är av kraftiga reformer på sistnämnda område, som man har att hoppas på de bästa resultaten till höjande av det sedliga tillståndet i landet. Inga brott påverkas heller så direkt av ruset eller missbruket över huvud av rusdrycker, som just sedlighetsförbrytelse. Utan ett målmedvetet och intensivt upplysningsarbete om rusdryckernas ödeläggande verkningar samt ett ofördröjligt genomförande av en starkt restriktiv rusdryckslagstiftning skola

andra åtgärder emot de missförhållanden, varom här är fråga, icke bli tillräckligt verksamma.

Men jämväl andra sociala reformer äro av ej ringa betydelse för ett sedligt och sunt liv. Bland dessa reformer må särskilt uppmärksammas förbättrade bostadsförhållanden för de mindre bemedlade befolkningslagren. Så länge trångboddheten och inneboendesystemet florera, och så länge allenast en bråkdel av folket kan mäktat skaffa sig en bostad, som kan ge någon grad av hemkänsla och hemliv, är ej mycket att hoppas för ett verkligt familjeliv bland de bredare lagren av befolkningen.

Även på andra sociala områden, såsom jordfrågan, arbetstiden (särskilt nattarbetets begränsning), moderskyddet, yrkeslagstiftningen i allmänhet o. s. v., skola kloka och ingående reformer säkerligen hava en betydelsefull återverkan på det sedliga tillståndet och på befolkningsförhållandena.

Det torde också böra erinras, att den kommitté, som varit tillsatt för behandling av frågan om bekämpande av smittosamma könsjukdomar, framlagt förslag, som icke torde sakna en viss betydelse för nu förevarande spörsmål, förslag, som väl torde förväntas förelagda nästa års riksdag.

Såsom icke alldeles oviktiga faktorer till skapande av folkhälsa och ett sedligt starkt släkte måste också betraktas en stärkande idrott och en sund sport. Jämväl genom ökade tillfällen till förädlande nöjen skall det unga släktet dragas från många av de frestelser, som nu lura på detsamma och lätt leda till sedliga förvillelser. På de nu antydda områdena torde statsmakterna hava ytterligare uppgifter att fullfölja och därmed kunna i någon mån motverka de missförhållanden å sedlighetens område, varpå uti ifrågavarande motioner fästas uppmärksamhet.

När på olika områden beklagliga samhällsföreteelser visa sig, är man ofta alltför benägen att förorda ingripande av statens lagstiftningsmakt, särskilt en skärpt strafflagsstiftning. Ett dylikt ingripande är dock ej sällan ett tveeggat svärd; den upprycker ingalunda alltid det onda med roten, och den kommer lätt statsmakterna att slå sig till ro i tanke att verksamma vapen därmed skapats mot det onda. Man för-anledes härav också lätteligen att bortse från de andra viktiga åtgärder, som, ofta besvärligare att vinna och mera ingripande i andras förhållande och vanor, kunna än verksammare bekämpa samhällsföreteelserna i fråga. Med vad nu sagts vill utskottet naturligtvis icke bestrida



behövligheten av väl avvägda lagbestämmelser om straff för sedlighetsförbrytelser. Ej heller vill utskottet förneka, att i ett eller annat avseende, exempelvis i fråga om rättande och omhändertagande av minderåriga förbrytare samt sedligt vanvårdade och försummade barn, ytterligare lagstiftningsåtgärder kunna vara av nöden i syfte att främja folkets sedlighet.

Med stöd av vad sålunda anförts, och då utskottet icke kan i frågans nuvarande läge tillstyrka bifall till det i särskilda motioner framställda yrkandet om ändring i visst syfte av 10 kap. 14 § strafflagen, får utskottet sålunda hemställa,

1:o) att riksdagen i anledning av herr Tryggers m. fl. motion nr 57 i första kammaren och herr Lindmans m. fl. motion nr 89 i andra kammaren måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t — med framhållande av de verksamaste vapnen till praktiskt bekämpande av sedliga förvillelser och till skapande av ett sunt och kraftigt släkte torde vara att hämta av djupgående sociala reformer, närmast en energisk och målmedveten kamp mot rusdryckerna samt åtgärder på bostadsfrågans, jordfrågans och yrkesskyddets område — anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes taga i övervägande, huruvida och på vad sätt åtgärder eljest må kunna av statsmakterna vidtagas i syfte att motarbeta förefintliga missförhållanden med avseende å det sedliga tillståndet i landet, samt därefter för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kan föranleda; samt

2:o) att herr Tryggers m. fl. motion nr 58 i första kammaren och herr Lindmans m. fl. motion nr 90 i andra kammaren icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.»

*dels ock* av herr *Alexanderson*, som anförde:

»För höjande av det allmänna sedliga tillståndet äro två faktorer av väsentlig betydelse: en mera direkt verkande, nämligen det goda inflytandet av inom samhället fritt verkande personliga krafter, och en medelbart verksam, nämligen förbättringen av samhällsmedlemmarnas

*Bihang till senare riksdagens protokoll 1914. 9 saml. 14 häft. (Nr 14.) 4*

sociala ställning och miljö, särskilt under uppväxtåren och ungdomstiden. På denna senare indirekta väg finnas givetvis rikliga tillfällen även för statsmakterna att vara verksamma för det goda ändamålet, och denna verksamhet bör visserligen på många områden med större kraft än hittills bedrivas. Men om sålunda en klokt och kraftigt fullföljd uppfostringspolitik, nykterhetspolitik, jordpolitik, bostadspolitik, arbetarskyddspolitik o. s. v. måste äga gynnsamma återverkningar på det allmänna sedlighetstillståndet, så är det icke mindre uppenbart, att det vore ett felgrepp att upptaga frågorna om lämpliga åtgärder på dessa mångskiftande områden i ett sammanhang under synpunkten av sedlighetens höjande såsom ledande arbetsprincip. Ännu mera uppenbart orimligt bleve detta, om man i likhet med motionärerna därvid väsentligen toge sikte på sedligheten i sexuellt hänseende. Fastmera är det klart att arbetet måste fortgå på de antydda särskilda arbetsområdena vart för sig, med de mera omedelbart åsyftade sociala verkningarna såsom riktpunkt.

Motionärerna hysa emellertid tilltro till vissa specifika medel särskilt för den sexuella sedlighetens förbättring, och närmast till skärpt strafflagstiftning och teatercensur. Om strafflagstiftningen på detta område gäller väl detsamma som om vår strafflag i dess helhet, nämligen att den behöver en revision för att komma fullt på höjd med modern straffrätt och nutida rättsmedvetande. Därvid kan på en eller annan punkt ock ifrågakomma en utsträckt kriminalisering ävensom kvalificering av vissa fall. Däremot vore det en illusion, om man föreställer sig att genom sådana ur rättslig synpunkt befogade jämkningar komme att utövas någon mätbar inverkan på den allmänna sedlighetsnivån. De äro ej heller eljest av den art, att icke gott kunna anstå till den allmänna strafflagsrevisionen eller eventuellt i något fall vidtagas i sammanhang med åtgärder på grundval av prostitutionskommitténs arbete.

Till dessa önskvärda, ehuru oviktiga, jämkningar räknar jag ingalunda de av motionärerna föreslagna eller antydda, vilka jag måste alldeles avstyrka. De äro enligt min mening fullkomligt överflödiga, då på de avsedda punkterna gällande lag har mycket allmänt avfattade brottsbeskrivningar och fullt tillräckliga straffsatser. Dylika inskränkningar i den lagstadgade yttrande- och tryckfriheten äro dessutom enligt erfarenheten fullkomligt verkningslösa i den riktning motionärerna avsett. Däremot äro de i likhet med teatercensur ägnade att framkalla klumpiga och obefogade ingrepp i tankens och konstens frihet.

De i motionerna föreslagna åtgärderna äro således enligt min mening lika verkningslösa för sedlighetens befrämjande som ur annan synpunkt betänkliga. Även inom utskottet synas de icke tillvunnit sig

synnerlig tilltro, utan anses andra åtgärder böra främst ifrågakomma. Varken motionärerna eller utskottet synas emellertid ha kunnat i någon mån utpeka den närmare beskaffenheten av dessa andra åtgärder. En riksdagsskrivelse finge sålunda innebörden av ett verop över det rådande sedefördärvet i förening med en uttryckt platonisk förhoppning att Kungl. Maj:t måtte uppfinna specifika arcana till folkhälsans återställande. Då jag icke ens delar tron på att några sådana arcana givas, har jag ansett att utskottet bort hemställa,

att de förevarande motionerna icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.»